

УДК 37.014.25:378

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-516-519

ФІЗЕШІ Октавія –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки початкової,
дошкільної освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0423-3154>
e-mail: oktaviia.fizeshi@gmail.com

ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: ПРОЄКЦІЯ НА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

Реформи, що впроваджуються в системі загальної середньої освіти будуть дієвими тільки за умови якісно оновленої системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. На сьогоднішній день у вітчизняному освітньому просторі постало питання модернізації та реформування педагогічної освіти як у контексті її структурної організації (архітектури), так і в контексті диверсифікації змістового наповнення освітньо-професійних програм через набуття майбутніми вчителями спеціальних компетентностей, що розширить сферу їх працевлаштування та затребуваності на ринку освітніх послуг. У цьому контексті набуває актуальності вивчення та узагальнення досвіду європейських країн у побудові системи педагогічної освіти, виокремленні напрямів та аспектів її реформування з проєкцією на вітчизняні реалії. У статті проведено аналіз вітчизняної педагогічної компаративістики з проблем вищої педагогічної освіти в окремих європейських країнах (Англія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Франція) з їх можливою проєкцією на вітчизняні реалії.

З'ясовано, що система вищої педагогічної освіти в європейських країнах є невід'ємною складовою національної освіти кожної держави, адже саме вона здійснює підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів задля реалізації державної освітньої політики. В переважній більшості європейських країн, як і в Україні, педагогічна освіта є багатоступеневою та забезпечується її здобуттям на різних освітніх рівнях, через систему післядипломної освіти та підвищення кваліфікації, різноманітним освітньо-професійним програм. У більшості європейських країн педагогічну освіту здійснюють університети або інститути/колежі, що функціонують при університетах. Європейська педагогічна освіта концентрується навколо ідеї загальноєвропейської ідентичності в професійній підготовці педагогів. Перспективними напрямками досліджень є проєкція на вітчизняні реалії педагогічної освіти можливостей формування глобальних університетів, розширення академічної та дослідницької творчості закладів педагогічної освіти; запровадження європейських освітніх програм підготовки вчителів для системи дошкільної, початкової, середньої освіти з урахуванням національних пріоритетів; створення передумов для зростання суспільної ролі педагогічної діяльності вчителя.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, педагогічна компаративістика, європейські країни, Україна.

FIZESHI Oktavia –

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,
Head at the Department of Pedagogy of Preschool
and Primary Education and educational management
Mukachevo State University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0423-3154>
e-mail: oktaviia.fizeshi@gmail.com

HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION IN EUROPEAN COUNTRIES: PROJECTION ON DOMESTIC REALITIES

Reforms being implemented in the general secondary education system will be effective only if there is a qualitatively updated system of training and advanced training of teaching staff. Today, the domestic educational space has raised the issue of modernization and reform of pedagogical education both in the context of its structural organization (architecture) and in the context of diversifying the content of educational and professional programs through the acquisition of special competencies by future teachers, which will expand the scope of their employment and demand in the educational services market. In this context, it becomes relevant to study and generalize the experience of European countries in building a system of pedagogical education, identifying areas and aspects of its reform with a projection on domestic realities. The article analyzes domestic pedagogical comparative studies on the problems of higher pedagogical education in individual European countries (England, Romania, Slovakia, Hungary, France) with their possible projection onto domestic realities.

It has been found that the system of higher pedagogical education in European countries is an integral part of the national education of each state, since it is it that trains qualified pedagogical personnel to implement state educational policy. In the vast majority of European countries, as in Ukraine, pedagogical education is multi-level and is provided by obtaining it at different educational levels, through a system of postgraduate education and advanced training, and a variety of educational and professional programs. In most European countries, teacher education is provided by universities or institutes/colleges operating at universities. European teacher education is centered around the idea of pan-European identity in the professional training of teachers. A promising direction for future scientific research is the projection onto the domestic realities of pedagogical education of the possibilities of forming global universities, expanding the academic and research creativity of pedagogical education institutions; the introduction of European educational programs for training teachers for the system of preschool, primary, and secondary education, taking into account national priorities; the creation of prerequisites for the growth of the social role of the teacher's pedagogical activity.

Key words: higher teacher education, comparative pedagogy, European countries, Ukraine.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах реформування вітчизняної освіти важливого значення має перегляд та оновлення системи педагогічної освіти, зокрема її структури та змісту, диверсифікація освітньо-професійних програм підготовки тощо. Так, рефор-

ми, що впроваджуються в системі загальної середньої освіти будуть дієвими тільки за умови якісно оновленої системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про загальної середню освіту» (2020); Концепція «Нова

Українська школа» (2016), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018) та ін.). У цьому контексті набуває актуальності вивчення та узагальнення досвіду європейських країн у побудові системи педагогічної освіти, виокремленні напрямів та аспектів її реформування з проєкцією на вітчизняні реалії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна компаративістика має в своєму арсеналі достатньо велику кількість наукових досліджень, присвячених вивченню проблем вищої освіти, в тому числі й педагогічної. Зокрема, фундаментальністю й системністю вирізняються наукові праці А. Василюк, А. Джурило, О. Локшини, А. Сбруєвої, С. Сисоєвої, Л. Хомич, О. Шапран, О. Ярової, присвячені дослідженню сучасних європейських освітніх систем. Європейський простір вищої освіти став предметом наукових розвідок Н. Авшенюк, В. Анрущенко, О. Заболотної, В. Кременя, С. Шитікової та ін. Питання підготовки педагогічних кадрів в системі вищої освіти європейського зарубіжжя вивчалися С. Вітвицькою (Англія, Франція), К. Годлевською (Угорщина), Т. Ключкович (Словаччина), Т. Кристопчук (країни Європейського Союзу), Н. Постригач (Італія), К. Туліним (Румунія), а також в інших країнах – С. Вітвицька (США), М. Дреерман (Ізраїль), О. Шацька (Китай) та ін.

Мета статті полягає в систематизації вітчизняної педагогічної компаративістики з проєкції актуального досвіду вищої педагогічної освіти європейських країн на вітчизняні реалії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) поняття «педагогічна освіта» трактується як система професійної підготовки педагогічних працівників до здійснення ними педагогічної діяльності [4]. На сьогоднішній день педагогічну освіту за спеціальностями А2 Дошкільна освіта, А3 Початкова освіта, А4 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями) можна здобути за такими освітніми рівнями, як фахова передвища освіта, початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, перший (бакалаврський) та другий (магістерський) рівні вищої освіти, а також шляхом післядипломної освіти та підвищення кваліфікації. Згідно Національної рамки кваліфікацій професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024) визначає такі професійні кваліфікації із зазначенням предметної спеціальності / спеціалізації: вчитель-фаховий молодший бакалавр (НРК 5), вчитель-бакалавр (НРК 6), вчитель-магістр (НРК 7) [6]. Разом з тим, на сьогоднішній день у вітчизняному освітньому просторі постало питання модернізації та реформування педагогічної освіти як у контексті її структурної організації (архітектури), так і в контексті диверсифікації змістового наповнення освітньо-професійних програм через набуття здобувачами спеціальних компетентностей, що розширить сферу їх майбутнього працевлаштування та затребуваності на ринку освітніх послуг.

Зважаючи на вищезазначене, проаналізуємо наявну вітчизняну педагогічну компаративістику з проблем вищої педагогічної освіти в окремих

європейських країнах з їх можливою проєкцією на вітчизняні реалії. Актуальним є науковий доробок С. Вітвицької, в якому проведено порівняльний аналіз моделей ступеневої педагогічної освіти в різних країнах, зокрема в Англії та Франції. Науковець зазначає, що педагогічну освіту в Англії можна здобути в закладах освіти різних типів: чотирирічні інститути і коледжі вищої освіти (Institutes and Colleges of Higher Education); однорічні інститути педагогіки при університетах (Institutes of Education of Universities); дворічні факультети педагогіки політехнічних інститутів (Polytechnic Department of Education); чотирирічні школи сценічного мистецтва (Speech Art Teacher Training Centers); дворічні коледжі (Colleges of Education) [1, с. 7]. Авторка наукової праці стверджує, що в академічній спільноті Англії спостерігається розбалансованість теоретичної, методичної та практичної підготовки майбутніх учителів у закладах різних типів, а саме: «академічна орієнтація університетів приводить до того, що їхні випускники характеризуються вищою загальнотеоретичною підготовкою, краще знають головний предмет, але мають недостатню методичну та психолого-педагогічну підготовку. Коледжі та інститути вищої школи, в свою чергу, дають ґрунтовні методичні та психолого педагогічні знання, але порівняно з університетом – менш фундаментальні знання» [1, с. 8]. Така розбалансованість характерна й для вітчизняної системи підготовки педагогічних кадрів, зокрема в класичних університетах на психолого-педагогічну, методичну та практико орієнтовану складову відводиться значно менше академічних годин у порівнянні, наприклад, з підготовкою вчителів початкових класів у педагогічних коледжах. Разом з тим, зазначимо, що прийняття стандартів вищої освіти за педагогічними спеціальностями – дошкільна освіта, початкова освіта середня освіта (за предметними спеціалізаціями) – суттєво вплинуло на формування системної компетентісно орієнтованої підготовки майбутніх педагогів. Система підготовки вчителів у Франції, на думку С. Вітвицької, є однією з найбільш складних: «загальне враження від педагогічної освіти – зауважує науковиця, – високий рівень теоретичної та практичної підготовки вчителів, а також виключно серйозне ставлення їх до своєї праці» [1, с. 13]. Так, педагогічну освіту майбутні французькі вчителі здобувають в Інститутах підготовки вчителів при університетах, зокрема це стосується педагогів дошкільної, початкової та середньої, позашкільної та професійної освіти, педагогів інклюзивної освіти, підвищення кваліфікації педагогів тощо. Тривалість навчання в Інституті становить два роки, де на першому році здійснюється теоретичне опанування обраної спеціальності та підготовка до складання конкурсного іспиту на другий курс. На другому році навчання здійснюється переважно практична підготовка, а до викладання основних дисциплін активно залучаються педагогі-практики. Зауважимо, що залучення вчителів-практиків до читання навчальних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти в Україні є

трендом останніх років, адже педагоги-практики доповнюють теоретичні аспекти педагогічної діяльності реальними прикладами зі шкільного життя, демонструють шляхи практичного розв'язання педагогічних ситуацій тощо. Вчителі-практики у вітчизняних закладах вищої педагогічної освіти беруть активну участь у проведенні бінарних лекцій, практикумів, круглих столів тощо.

Професійну підготовку вчителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини досліджено в науковій праці К.В. Годлевської. Так, науковицею з'ясовано, що підготовку вчителів початкових класів в Угорщині здійснюють у тринадцяти університетах і трьох коледжах. Тривалість підготовки визначає кожен заклад окремо – від 180 до 240 кредитів. У ході підготовки вчителів початкових класів реалізуються такі блоки: фахові, психолого-педагогічні дисципліни, профільні, загальноосвітні та вибіркові дисципліни, педагогічна практика [2, с. 10]. В порівнянні з вітчизняною системою вищої освіти, де на вивчення вибіркових дисциплін відводиться не менше 25% від загального обсягу кредитів, в Угорщині вибірковий компонент становить менше 10%. Щодо практичної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти, то кількість кредитів майже не відрізняється від вітчизняних норм, передбачених стандартами вищої освіти. Щодо можливої проєкції угорської вищої педагогічної освіти на вітчизняні реалії, то К.В. Годлевською обґрунтовано такі напрями, як: упровадження медіаосвітніх курсів та інформатизація навчального процесу (інтернет-читальні для студентів, система моніторингу, електронні навчальні програми, електронні системи реєстрації тощо).

Вищу педагогічну освіту в Румунії можна здобути в педагогічних інститутах, педагогічних коледжах при університетах та на факультетах психології та педагогіки за спеціалізацією «Педагогіка дошкільної та початкової освіти», термін навчання в яких становить три роки [7, с. 55]. Вища педагогічна освіта на першому рівні вищої освіти реалізується через теоретичну підготовку в рамках акредитованих програм, продовжується на магістерському рівні впродовж дворічного навчання (дидактична підготовка майбутнього вчителя) та впродовж практичної підготовки тривалістю один рік.

Система вищої педагогічної освіти Словаччини була у фокусі уваги наукового дослідження Т.В. Ключкович. Зокрема, авторкою з'ясовано, що в Словаччині функціонує багаторівнева система підготовки педагогічних кадрів, номенклатура педагогічних спеціальностей приведена у відповідність до міжнародної класифікації ICSED 97 й узгоджується з педагогічними спеціальностями європейських закладів вищої освіти [3, с. 10]. Система вищої педагогічної освіти Словаччини характеризується різноманіттям форм та освітніх рівнів: від бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти до підготовки докторів філософії, а також додаткова педагогічна підготовка (для здобуття педагогічної кваліфікації) та курси

підвищення кваліфікації для педагогів. Як бачимо, система педагогічної освіти в Словаччині є однією з найбільш схожих до вітчизняної системи підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти.

Характеризуючи особливості системи вищої педагогічної освіти в європейських країнах, варто звернути увагу на наукове дослідження Т. Кристопчук, присвячене тенденціям розвитку освіти в країнах європейського союзу. Так, науковицею шляхом аналізу системи педагогічної освіти в країнах Західної, Центральної та Східної Європи, країнах Балтії та Середземномор'я виокремлено наскрізні, загальні, особливі та специфічні тенденції задля їх інтеграції в систему вищої педагогічної освіти України. До наскрізних тенденцій віднесено: глобалізацію (формування глобальних університетів, розширення академічної та дослідницької творчості); інформатизацію (впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та створення інформаційно комунікаційного середовища); інтеграцію (міжнародна академічна мобільність та інтеграція національних систем освіти); інтернаціоналізацію (розробка міжнародних професійних стандартів, перехід закладів вищої освіти на дворівневу систему «бакалавр-магістр»); транснаціоналізацію (створення філій, підрозділів, навчальних закладів за кордоном [5, с. 54]. Загальними тенденціями розвитку європейської вищої педагогічної освіти, на думку Т. Кристопчук, є: розроблення та впровадження єдиних міжнародних європейських стандартів якості педагогічної освіти та створення європейського освітнього простору; взаємовизнання та сертифікація дипломів у країнах європейської спільноти; зростання суспільної ролі педагогічної діяльності вчителя [5, с. 54-56]. Відповідно, особливими тенденціями визначено: різноманітність типів закладів педагогічної освіти (університети, вищі педагогічні школи тощо); тривалість здобуття педагогічної освіти (від 3-4 до 7 років); бінарний характер освіти (поєднання традиційної університетської та новітньої неуніверситетської освіти); тоді як специфічними позначено такі тенденції: різноманітність структури закладів вищої педагогічної освіти; диверсифікація післядипломної освіти в контексті неперервної професійної освіти [5, с. 54-56]. Щодо окреслених у науковій розвідці С. Кристопчук тенденцій розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу, можемо зауважити, що переважна більшість є характерною і для реалій сучасної вищої педагогічної освіти в Україні. Зокрема, це тенденції інформатизації та інтеграції освіти (в останнє десятиліття здобувачі педагогічних спеціальностей включені до міжнародних програм академічної мобільності), взаємовизнання та сертифікація дипломів (наприклад, випускники Мукачівського державного університету успішно працюють з українськими дипломами про вищу освіту з педагогічних спеціальностей у закладах освіти Словаччини, Угорщини, Чехії). Звісно, потребують подальшої інтеграції питання формування глобальних університетів, інтеграція європейських стандартів педагогічної освіти та

міжнародних професійних стандартів у вітчизняний освітній простір.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Система вищої педагогічної освіти в європейських країнах є невід’ємною складовою національної освіти кожної держави, адже саме вона здійснює підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів задля реалізації державної освітньої політики. В переважній більшості європейських країн, як і в Україні, педагогічна освіта є багатоступеневою та забезпечує її здобуття на різних освітніх рівнях, через систему післядипломної освіти та підвищення кваліфікації, різноманітним освітньо-професійним програм. Перспективним напрямом наукових досліджень є проєкція на вітчизняні реалії педагогічної освіти можливостей формування глобальних університетів, розширення академічної та дослідницької творчості закладів педагогічної освіти; запровадження європейських освітніх програм підготовки вчителів для системи дошкільної, початкової, середньої освіти з урахуванням національних пріоритетів; створення передумов для зростання суспільної ролі педагогічної діяльності вчителя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вітвицька С.С. Моделі ступеневої педагогічної освіти західноєвропейських країн, США та України: порівняльний аналіз. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: Монографія / Авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.С. Антонова, С.С. Вітвицька, Н.Г. Сидорчук, О.М. Спирін, Н.В. Якса та ін. / За заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк: Вид. 2-е, доп. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2008. С. 71-103. URL: Вітвицька С.pdf Дата звернення: 15.12.2025 р.
2. Годлевська К.В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у коледжах та університетах Угорщини: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ. 2017. 24 с.
3. Кдючквич Т.В. Інтеграція системи вищої педагогічної освіти Словацької Республіки у європейський освітній простір: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 загальна педагогіка та історія педагогіки. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич. 2017. 24 с.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> Дата звернення: 18.12.2025 р.
5. Кристопчук Т.С. Тенденції розвитку освіти в країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. Вип. 1. 2016. С. 49-58.
6. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». 2024. URL: [646-ilooverpdf_merged.pdf](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti). Дата звернення: 18.12.2025 р.
7. Тулін К. Сучасна система педагогічної освіти Румунії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2020. Вип. 1(11). С. 53-56. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2020.11.12>.

REFERENCES

1. Vitvytska, S.S. (2008). Modeli stupenevoi pedahohichnoi osvity Zakhidnoievropeyskykh krain, USA ta Ukrainy: porivnialnyi analiz [Models of degree-based pedagogical education in Western European countries, the USA and Ukraine: a comparative analysis]. *Profesiino-pedahohichna osvita: suchasni kontseptualni modeli ta tendentsii rozvytku: Monohrafiia / Avt. kol. O.A. Dubaseniuk, O.Ie. Antonova, S.S. Vitvytska, N.H. Sydorchuk, O.M. Spirin, N.V. Yaksa ta in. / Za zah. red. prof. O.A. Dubaseniuk: Vyd. 2-e, dop. Zhytomyr: Vydvo ZhDU im. I. Franka. S. 71-103.* [in Ukrainian]
2. Hodlevska, K.V. (2017). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u koledzhakh ta universytetakh Uhorshchyny [Professional training of future primary school teachers in colleges and universities in Hungary]: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk zi spetsialnosti 13.00.04 teoriia i metodyka profesiinoi osvity. *Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh. Kyiv. 24 s.* [in Ukrainian]
3. Kliuchkovych, T.V. (2017). Intehratsiia systemy vyshchoi pedahohichnoi osvity Slovatskoi Respubliki u yevropeyskyi osvittii prostir [Integration of the higher pedagogical education system of the Slovak Republic into the European educational space]: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk zi spetsialnosti 13.00.01 zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky. *Drohobyttskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka. Drohobych. 24 s.* [in Ukrainian]
4. Kontseptsiia rozvytku pedahohichnoi osvity [The concept of development of pedagogical education]. (2018). [in Ukrainian]
5. Krystopchuk, T.Ie. (2016). Tendentsii rozvytku osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi analiz [Trends in the development of education in the European Union countries: a comparative analysis]. *Psykholohopedahohichni osnovy humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ. Vyp. 1. S. 49-58.* [in Ukrainian]
6. Profesiinyi standart «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity» [Professional standard "Foundation of general secondary education"]. (2024). [in Ukrainian]
7. Tulin, K. (2020). Suchasna systema pedahohichnoi osvity Rumunii.[Modern system of pedagogical education of Romania]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii «Pedahohika». Vyp. 1(11). S. 53-56.* [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФІЗЕШІ Октавія – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової, дошкільної освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: історія педагогіки, початкова освіта, підготовка вчителів для початкової школи, методика викладання педагогіки у закладах вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FIZESHI Oktaviia – Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, Head at the Department of Pedagogy of Preschool and Primary Education and educational management Mukachevo State University.

Scientific interests: the history of pedagogy, the primary education, the preparation of teachers for the primary schools, the methodology of teaching pedagogy in higher education institutions.

*Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.
Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.*